

Asia: VN/9183/2021

Edustajakannedirektiivin täytäntöönpano

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Yrittäjät oli jäsenenä oikeusministeriön edustajakannedirektiivin kansallista täytäntöönpanoa valmisteleivassa työryhmässä. Tässä lausunnossa esitetyt näkemykset vastaavat suurelta osin Suomen Yrittäjien ja Elinkeinoelämän keskusliiton työryhmän mietintöön jättämää yhteistä eriävää mielipidettä.

Edustajakannedirektiivi edellyttää, että kaikissa jäsenvaltioissa on menettely, joka mahdollistaa, että niin kutsuttu oikeutettu yksikkö voi nostaa edustajakanteen lainsäädäntöä rikkonutta elinkeinonharjoittajaa vastaan. Pidämme perusteltuna, että edustajakannemenettely implementoidaan kansalliseen lainsäädäntöömme mahdollisimman vähäisin lainsäädäntömuutoksia. Edustuksellisen kannejärjestelmän osalta kansallista muutospainetta ei ole ilmennyt. Ryhmäkannelakiin sekä kuluttajaviranomaisen toimivaltaan perustunut suomalainen järjestelmä on toiminut hyvin sekä kuluttajien että elinkeinonharjoittajien näkökulmasta.

Toimivia kansallisia ratkaisuja ei ole syytä muuttaa sikäli, kun direktiivi ei sitä edellytä. Tämän vuoksi on perusteltua, että Suomessa säilytetään opt in -edellytys kuluttajan liittymisestä hyvityskanteeseen. Pidämme myös perusteltuna nykyisen mekanismin säilyttämistä, jonka mukaan kieltokanteet käsitellään markkinaoikeudessa ja hyvityskanteet Helsingin käräjäoikeudessa.

OIKEUTETTUIJEN YKSIKÖIDEN VAATIMUKSET

Järjestön tulisi täyttää laissa määritellyt vaatimukset, jotta se voitaisiin nimetä oikeutetuksi yksiköksi, joka voi nostaa kielto- tai hyvityskanteita. On tärkeää, että vaatimukset vastaisivat vähintään direktiivissä lueteltuja kriteereitä riippumatta siitä, onko kyse kansallisia edustajakanteita vai rajat ylittäviä edustajakanteita ajamista varten nimetyistä oikeutetuista yksiköistä. Vaatimusten

keventäminen kansallisia edustajakanteita ajavien oikeutettujen yksiköiden osalta ei olisi perusteltua, koska direktiivin mukaiset vaatimukset asettavat vähimmäistason oikeutettuina yksikköinä toimivien järjestöjen asianmukaisuuden ja luotettavuuden varmistamiseksi. Direktiivin mukaiset vaatimukset ovat tärkeitä estämään edustajakannemenettelyn väärinkäyttöä niin kansallisissa kuin rajat ylittävissäkin edustajakanteissa.

Kiinnitämme huomiota siihen, että tietyt vaatimukset ovat sisällöltään varsin tarkentumattomia. Järjestöjen nimeämistä koskevan lakiehdotuksen 3 §:n 5 kohdan mukaan järjestön on oltava riippumaton ja siihen eivät saa vaikuttaa muut henkilöt kuin kuluttajat, erityisesti elinkeinonharjoittajat tai ulkopuoliset rahoittajat, joilla on edustajakanteiden nostamiseen liittyvä taloudellinen intressi. Säännös osaltaan täydentää kanteiden rahoitusta koskevaa säännöstä ja sen tarkoituksena on estää epäasiallinen epäsuora rahoitus tai muu vaikuttaminen. Säännöksen osalta ei ole kuitenkaan riittävästi selvitetty, milloin riippumattomuus voisi vaarantua. Katsomme, että velvoitteen sisältöä tulee tarkentaa jatkovalmistelussa.

KANTEIDEN RAHOITUS

Painotamme, että ulkopuolista rahoitusta koskevat säännökset muodostavat olennaisen ja tärkeän perustan kanteiden kohteena olevien elinkeinonharjoittajien oikeussuojalle. Ulkopuolisen rahoituksen sääntelyllä voidaan estää se, että edustajakannemenettelyä käytetään hyötymis- tai vahingoittamistarkoituksiin. Myös rahoitusta koskevien sääntelyratkaisujen tulee osaltaan varmistaa takeet edustajakannemenettelyn asianmukaisuudesta.

Ulkopuoliseen rahoitukseen liittyvien riskien vuoksi direktiivin 10 artiklan mukaan hyvitystoimenpidettä koskevan edustajakanteen rahoittaminen ulkopuolisin varoin voitaisiin kokonaan kieltää kansallisella lailla. Kanteiden ulkopuoliseen rahoitukseen liittyvien ongelmien vuoksi katsomme, että kanteiden ulkopuolinen rahoitus tulee kieltää.

Kun otetaan huomioon, että kanneoikeuden laajentamisen myötä mahdollisuudet nostaa hyvityskanteita kuluttajakollektiivin puolesta laajenevat huomattavasti, on tärkeää samalla pitää huolta siitä, ettei tämä kuluttajan oikeuksien parantamiseksi tarkoitettu menettely lopulta käänny riitarahoitusbisnekseksi ja vinouta edustajakannemenettelyn perustarkoitusta.

Kanteiden ulkopuolisen rahoituksen sallimisen riskinä on, että edustajakannejärjestelmästä hyötyvätkin pääasiassa kanteiden rahoittajat kuluttajien sijaan. Kanteiden ulkopuolisen rahoituksen salliminen lisää perusteettomien kanteiden riskiä ja riskiä kanteista, joiden peruste on ohut tai olematon mutta odotettavissa olevat hyvitykset suuria. Kanteiden ulkopuolinen rahoitus voi myös hankaloittaa sovintoratkaisujen saavuttamista. Edustajakannemenettelyn vinoutuminen riitarahoitusbisnekseksi ei olisi myöskään kuluttajien edun mukaista.

Ulkopuolisen rahoittajaan liittyviä riskejä lisää se, että rahoittajan mahdollisuutta vaikuttaa kannetta ajavan oikeutetun yksikön käsittelyn puitteissa tekemiin päätöksiin ei kielletä. Ehdotuksen mukaan kiellettyä olisi ainoastaan epäasiallinen, kuluttajien yhteisten etujen vastainen vaikuttaminen. Katsomme, että epäasiallisen vaikuttamisen valvonta olisi käytännössä mahdotonta. Lisäksi se mitä pidetään kulloinkin epäasiallisena vaikuttamisena, on erittäin tulkinnanvaraista. Yksiselitteistä olisi, jos ulkopuolisen rahoittajan vaikuttaminen käsittelyn puitteissa tehtäviin päätöksiin kiellettäisiin kokonaan.

NEUVOTTELUVELVOLLISUUS

Pidämme elinkeinonharjoittajan oikeusturvan kannalta ongelmallisena, että säännökset vaihtelisivat sen mukaan, toimiiko edustajakannetta ajavana oikeutettuna yksikkönä viranomainen vai järjestö. Vastaajina olevien elinkeinonharjoittajien yhdenvertainen kohtelu edellyttää, ettei vastaajan asema ja oikeussuoja vaihtele sen mukaan, ajaako kannetta viranomainen vai oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö. Kanneoikeuden laajentaminen järjestöille on omiaan lisäämään yritysten oikeudellista epävarmuutta, jonka vuoksi on erityisen tärkeää, että edustajakannemenettely ei eroa riippumatta siitä, ajaako kannetta viranomainen vai oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö.

Kieltotoimenpiteitä koskevaan lakiin ehdotetaan otettavaksi säännös neuvotteluelvollisuudesta, joka koskisi vain viranomaisia niiden toimiessa oikeutettuina yksikköinä. Direktiivi mahdollistaisi neuvotteluelvollisuuden säätämisen koskemaan myös järjestöjä ja lisäksi myös hyvitystoimenpiteitä sekä asettamaan sen myös prosessinedellytykseksi.

Neuvotteluelvoitetta ei olisi, jos kannetta ajavana oikeutettu yksikkö olisi järjestö. Neuvotteluelvoitteesta poikkeamista järjestöjen osalta on mietinnössä perusteltu sillä, että velvoite saattaisi hidastaa edustajakanteen vireillepanoa, jos elinkeinonharjoittaja välttelisi yhteydenottoa. Lisäksi on todettu, että neuvotteluelvollisuus on tyypillisesti osa viranomaisten neuvovaa ja ohjeistavaa toimintaa.

On huomattava, että direktiivin mukaan kanne voitaisiin panna vireille jo kahden viikon neuvotteluajan jälkeen, eikä neuvotteluelvoite siten olennaisesti hidastaisi kanteen vireillepanoa. Neuvotteluelvoitteen tärkein tarkoitus olisi antaa elinkeinonharjoittajalle mahdollisuus luopua lainvastaisesta menettelystä tuomioistuinprosessin ulkopuolella. Mikäli neuvottelun osalta halutaan hyödyntää laajemmin sen ohjaavaa ja neuvovaa funktiota, katsomme, että tehtävä voitaisiin kaikissa tapauksissa määrätä viranomaiselle, myös silloin kun mahdollisen kanteen nostaisi myöhemmin oikeutetuksi yksiköksi nimetty järjestö. Katsomme, että tämän sallisi direktiivin johdanto-osan 41 kohta, jonka mukaan jäsenvaltioiden olisi voitava vaatia, että kyseinen ennalta tapahtuva neuvottelu käydään yhdessä jäsenvaltioiden nimeämän riippumattoman julkisen elimen kanssa.

Neuvotteluvälvoituksen laajempi hyödyntäminen vähentäisi turhia raskaita tuomioistuinprosesseja, turvaisi tuomioistuimen resursseja sekä mahdollistaisi paremmin sovintoratkaisujen saavuttamisen. Lisäksi se voi toimia nopeana keinona lainvastaisen menettelyn lopettamiseksi niissä tapauksissa, jossa elinkeinonharjoittaja neuvotteluiden aloittamisen johdosta korjaisi menettelyään. Näiden seikkojen vuoksi katsomme, että neuvotteluvälvoitus pitäisi täyttää siitä huolimatta, toimiiko kanneoikeutettuna yksikkönä viranomainen tai järjestö.

MUUT HUOMIOT

Direktiivin 5 artikla 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on arvioitava vähintään joka viides vuosi täyttävätkö oikeutetut yksiköt edelleen niitä koskevat vaatimukset ja varmistettava, että oikeutettu yksikkö menettää asemansa, jos se ei enää täytä yhtä tai useampaa vaatimusta. Järjestöjen nimeämistä koskevan lakiehdotuksessa oikeutetulle yksikölle on asetettu vaatimus ilmoittaa oikeutetun yksikön vaatimuksia koskevien tietojen muutoksista ja lisäksi viiden vuoden välein ilmoitettava nämä tiedot oikeusministeriölle, siitä huolimatta onko niissä tapahtunut muutoksia. Oikeutettujen yksiköiden vaatimusten täyttämisen valvonta on siten jätetty kokonaan oikeutetun yksikön tekemien ilmoitusten varaan. Katsomme, että direktiivi kuitenkin edellyttää, että vaatimusten täyttymistä koskevaa valvontaa tulisi suorittaa aktiivisesti ja oma-aloitteisesti. Valvonta pelkkien ilmoitusten perustella ei vaikuta täyttävän direktiivin vaatimuksia.

Katila Karoliina
Suomen Yrittäjät